

แบบฟอร์มการสำรวจองค์ความรู้
สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 4 จังหวัดขอนแก่น
ปี 2552

1. หัวข้อเรื่อง (หัวข้อ) การขยายพันธุ์กล้วยโดยวิธีผ่าหน่อ
2. ชื่อผู้รู้ นายปิยะพันธ์ ชุยมัจจ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร กลุ่มงานจัดการพันธุ์และการผลิต
3. เนื้อหา

- **เกริ่นนำ (ความสำคัญ/ที่มา)**

กล้วยเป็นผลไม้เขตร้อน ที่มีถิ่นกำเนิดในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลสุกนอกจากจะใช้รับประทานเป็นผลไม้แล้ว ยังสามารถนำมาปรุงอาหารคาวหวานและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปชนิดต่างๆ อีกหลายชนิด ได้แก่ กล้วยหวาน กล้วยอบเนย กล้วยอบกรอบปรุงรส กล้วยแผ่น เป็นต้น

ส่วนใบตองสดสามารถนำไปใช้ห่อของ ทำงานประดิษฐ์ศิลปะต่างๆ ได้แก่ กระถาง บายศรี ใบตองแห้งใช้ทำกระถางใส่อาหารและใช้ห่อผลไม้ เพื่อให้มีผิวสวยงามและป้องกันการทำลายของแมลง ก้านใบและกาบกล้วยแห้งใช้ทำเชือก กาบสดใช้สำหรับการแทงหยวกประกอบเมรุ ในการฉาบปูนกฉพ หัวปลี (ดอกกล้วยน้ำว้า) ยังใช้รับประทานแทนผักได้ดีอีกด้วย สำหรับคุณค่าอาหาร กล้วยเป็นผลไม้ที่อุดมไปด้วยคาร์โบไฮเดรต แคลเซียม ฟอสฟอรัส และวิตามินเอ

ปัจจุบันได้มีการพัฒนาการผลิตกล้วยเชิงอุตสาหกรรมแปรรูปมากขึ้น ได้แก่ แป้งกล้วย ไวน์กล้วย และผ้าจากเส้นใยกล้วย และเครื่องใช้สอยจากส่วนลำต้นและใบกล้วยอีกมากมายหลายชนิด

เนื่องจากกล้วยเป็นพืชที่ใช้ต้นทุนการผลิตต่ำอีกทั้งปลูกแล้วดูแล รักษาง่ายให้ผลผลิตเร็วและเจริญเติบโตได้ดีในทุกภาคของประเทศไทย รวมทั้งตลาดยังมีความคล่องตัวสูงทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดส่งออก กล้วยจึงเป็นไม้ผลที่เกษตรกรควรพิจารณาปลูกเป็นการค้าทั้งในลักษณะพืชหลักหรือแซมพืชอื่นๆ เป็นการเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรได้อีกทางหนึ่ง

สำหรับกล้วยที่ปลูกเป็นการค้าในประเทศไทยมีอยู่จำนวน 3 สายพันธุ์ ได้แก่ กล้วยน้ำว้า กล้วยหอมทอง และกล้วยไข่

- **รายละเอียด (เนื้อหา)**

ฤดูกาลปลูกกล้วย

การปลูกกล้วยให้ได้ผลดีควรปลูกต้นฤดูฝนตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ซึ่งดินมีความชุ่มชื้นเหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโต และสามารถเก็บเกี่ยวในปลายฤดูฝนพอดี

การใส่ปุ๋ย

เนื่องจากกล้วยเป็นพืชที่มีอายุสั้น จึงทำให้มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว หลังจากกล้วยตั้งตัวได้แล้วเกษตรกรควรใส่ปุ๋ยให้แก่กล้วย เพื่อการเจริญเติบโตทางลำต้นและการตกเครือที่มีคุณภาพ ชนิดปุ๋ย มีดังนี้

1. ปุ๋ยคอก ใส่ขณะเตรียมหลุมปลูกแล้ว อัตรา 5 กก./ต้น และหลังกล้วยเจริญเติบโตเต็มที่ก่อนออกปลี อัตรา 5-10 กก./ต้น
2. ปุ๋ยในโตรเจน ที่นิยมใช้ คือ โซเดียมไนเตรทหรือแอมโมเนียมซัลเฟต ใช้วิธีการหว่านลงดิน ปริมาณ 60 กรัม/ต้น แล้วให้น้ำทันที (การใส่ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตบ่อยและมากเกินไปจะทำให้ดินเป็นกรด อีกทั้งยังเป็นอันตรายต่อกล้วย)
2. ปุ๋ยเคมี สูตร 13-13-21 ปุ๋ยนี้ควรให้หลังติดผลแล้ว อัตรา 500 กรัม/ต้น โดยแบ่งใส่ 2 ครั้ง
  - ครั้งแรกหลังตัดปลีแล้ว
  - ครั้งที่ 2 หลังจากครั้งแรก 1 เดือน

การตัดแต่งหน่อ

หลังจากปลูกกล้วยไปแล้วประมาณ 5-6 เดือน กล้วยจะเจริญเติบโตมากขึ้น ในช่วงนี้จะมีหน่อกล้วยเจริญขึ้นมาพร้อมกับต้นแม่ จำนวน 4-5 หน่อหรือมากกว่านั้น หน่อขนาดใหญ่เป็นหน่อตามอยู่ตรงข้ามต้นแม่จะแย่งอาหารจากต้นแม่ ทำให้เครือกล้วยที่ออกมาจากต้นแม่มีขนาดเล็ก เกษตรกรที่มีการดูแลสม่ำเสมอ ควรขุดแยกออกตั้งแต่ยังมีขนาดเล็กอยู่ หากหน่อดังกล่าวมีขนาดใหญ่มากแล้วจะไม่สามารถขุดออกได้

วิธีทำลาย โดยใช้น้ำมันก๊าดหยอดลงที่ยอดประมาณ ½ ช้อนชา ส่วนหน่ออื่นๆ เก็บไว้ได้ 1-2 หน่อ หากมีมากกว่านี้ควรขุดออกข้าง แต่ไม่ควรขุดหน่อที่เกิดช่วงตกเครือให้สั้นลงได้ จะช่วยลดการแย่งอาหารจากต้นแม่ได้อีกทั้งยังสามารถชะลอการเจริญเติบโตของหน่อ และสามารถขุดหน่อมาใช้ปลูกต่อไป หลังจากที่ทำกรตัดเครือกล้วยแล้ว

การออกปลี

เมื่อปลูกกล้วยไปประมาณ 6-8 เดือน กล้วยจะมีลำต้นขนาดใหญ่ พร้อมทั้งจะออกปลี โดยกล้วยจะแตกใบยอดสุดท้าย ซึ่งมีขนาดสั้นและเล็กมาก ชูก้านใบขึ้นชี้ท้องฟ้า ซึ่งเรียกว่า “ใบธง” หลังจากนั้นกล้วยจะแทงปลีกล้วยสีแดงออกให้เห็นชัด และกาบปลีจะบานต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งผลกล้วยที่อยู่บนหวีเริ่มสั้นและเล็กลง อีกทั้งขนาดแต่ละผลไม่สม่ำเสมอซึ่งเรียกว่า “หวีตีนเต่า” ส่วนหวีที่ถัดจากหวีตีนเต่าลงมา ก็จะมีขนาดเล็กมากเท่ากับก้านดอกในกาบปลีที่กำลังบานอยู่ ถ้าปล่อยให้หวีปลีบานต่อไปเรื่อยๆ ก็จะเห็นเพียงก้านดอกกล้วยเล็กๆ เรียงกัน คล้ายหวีกล้วยขนาดจิ๋ว การบานของหวีปลีจะทำให้การพัฒนาขนาดของผลกล้วยช้าลง ส่งผลให้ผลกล้วยมีขนาดเล็กไม่โตเท่าที่ควร

การห่อผล

หลังจากที่ได้ทำการตัดปลีกล้วยออกไปแล้ว ผลกล้วยก็จะเริ่มพัฒนาและขยายขนาดใหญ่ขึ้น ในการผลิตกล้วยเป็นการค้าที่ต้องการให้ผิวกล้วยสวยงามปราศจากโรคแมลงทำลาย สีผิววนขึ้น และน้ำหนักผลเพิ่มมากขึ้น ควรมีการห่อผล การห่อผลนั้น อาจจะใช้กระดาษขุ่นปูนซีเมนต์พักเป็นถุง แล้วจะระบายอากาศหรือใช้ถุงพลาสติกสีฟ้าเจาะรูหรือแบบกันเปิดก็ได้ ปัจจุบัน ได้มีการผลิตถุงพลาสติกมาจำหน่ายพร้อมด้ามห่อ

การค้ำกล้วย

ต้นกล้วยหลังตกเครือแล้ว จะมีการหักกลางต้น (หักคอ) ได้ง่ายเมื่อกกล้วยใกล้จะแก่ ทั้งนี้ เพราะน้ำหนักผลมีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกล้วยหอมทอง ซึ่งจะมีการหักล้มได้ง่ายมาก เพื่อป้องกันการเสียหายจากการหักล้ม เกษตรกรควรใช้ไม้ค้ำกล้วยหลังตกเครือแล้ว ด้วยไม้รวกที่ผ่านการแช่น้ำมาแล้ว ประมาณ 1 เดือน โดยดำเนินการดังนี้

1. นำไม้รวกมาเลื่อยปลายด้านที่จะใช้ปักลงดิน ทั้ง 2 อัน แล้วผูกเชือกปลายไม้ทั้งสองอันนี้ โดยให้เหลือส่วนปลายไม้ด้านบนอันละ 30 เซนติเมตร เพื่อทำหน้าที่รับน้ำหนักต้นกล้วย จากนั้นให้ถ่างไม้ ทั้งสองไขว้กันเป็นลักษณะคีม แล้วนำไปค้ำต้นกล้วยบริเวณที่ต่ำลงมาจากตำแหน่งเครือกล้วย ประมาณ 30-50 ซม. เป็นลักษณะคีม แล้วนำไปค้ำต้นกล้วยบริเวณที่ต่ำลงมาจากตำแหน่งเครือกล้วย ประมาณ 30-50 ซม.

การตัดปลี

หลังจากกล้วยออกปลีมาแล้วระยะหนึ่งก็จะเห็นผลกล้วยขนาดเล็กจำนวนมาก เป็นหวี ๆ อย่างชัดเจน โดยทุกหวีจะมีผลกล้วยขนาดเท่าๆ กัน ยกเว้นหวีดินเต่า และหวีต่อไปก็จะเป็นผลกล้วยขนาดเล็กมาก ให้ทำการตัดปลีออกหลังจากปลีบานต่อไปจากหวีดินเต่าอีก 2 ชั้น เพื่อไว้สำหรับใช้มือจับปลายเครือ ขณะทำการตัดเครือกล้วยในช่วงเก็บเกี่ยว เพราะสะดวกในการหยิบยกและแบกหาม

การขยายพันธุ์กล้วย

ในการผลิตกล้วยเป็นการค้า นั้น นิยมทำการขยายพันธุ์กล้วยสำหรับการเพาะปลูก 3 วิธี ดังนี้

1. การขยายพันธุ์จากหน่อ

หน่อที่เกิดจากต้นแม่ที่ได้ทำการปลูกกล้วยต้นแรกไปแล้ว ได้แก่ หน่ออ่อน หน่อใบดาบ หน่อแก่ หน่อใบกล้วยจะมีวิธีการ ดังนี้

เตรียมอุปกรณ์ชุด ได้แก่ เสียมหรือชะแลงหน้ากว้างที่คมสำหรับขุดตัดแยกหน่อจากต้นแม่และขณะเดียวกันก็สามารถใช้ขุดหน่อที่ตัดแยกจากต้นแม่แล้วนำหน่อมาตัดรากออกด้วยมีดได้ แล้วกลบดินไว้ตามเดิม

2. การขยายพันธุ์ด้วยเหง้า

วิธีการนี้ไม่ค่อยเป็นที่นิยมของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยของไทยนัก เพราะเป็นขบวนการขยายพันธุ์ที่ค่อนข้างยุ่งยากเสียเวลานานในการเลี้ยงกล้าที่เกิดใหม่ มีวิธีการดังนี้

ขุดเหง้ากล้วยที่ตัดเครือใบแล้วนำมาผ่าใบลงตามยาวเป็น 2 หรือมากกว่า 2 แล้วแต่ขนาดและ ความสมบูรณ์ของเหง้า แล้วนำไปชำในวัสดุเพาะชำจนได้ต้นกล้าขนาดพร้อมที่จะปลูกได้ จึงทำการย้ายปลูกต่อไป

3. การขยายพันธุ์โดยวิธีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

ซึ่งในการผลิตกล้วยในหลายๆ ประเทศ นิยมใช้วิธีนี้มากเพราะในการผลิตกล้วยเพื่อส่งตลาด ในครั้งละมากๆ จะต้องมีการวางแผนการผลิตให้ได้ผลผลิตคุณภาพดี ส่งตลาดในเวลาเดียวกันเป็นช่วงๆ ไป

เหมาะสำหรับการผลิตกล้วยเป็นการค้าแบบแปลงใหญ่ ข้อดีของกล้วยที่ขยายพันธุ์ด้วยวิธีนี้ คือ กล้วยจะตกเครือในเวลาเดียวกัน แต่เกษตรกรต้องเสียเวลาในการเพาะปลูกยาวนานกว่าวิธีการแยกหน่อ

- การประยุกต์/เทคนิค การดำเนินการ/เคล็ดลับ

ด้านวัสดุ – อุปกรณ์

1. เสียมแฉะหน่อกล้วย
2. มีด, เขียง
3. สอร์โม่แรงรอก
4. สารป้องกันเชื้อรา
5. กะละมัง
6. แกลบดำ

ด้านอายุกล้วย กัดหน่อใบตามอายุประมาณ 3 เดือน จะทำให้เปอร์เซ็นต์การงอกสูง โตเร็ว ต้องคัดหน่อที่ปลอดโรค แมลง

- สรุป

การขยายพันธุ์กล้วย โดยวิธีผ่าหน่อ เป็นการขยายพันธุ์ได้ง่าย และขยายได้ทุกสายพันธุ์ ตรงตามพันธุ์ เป็นการเพิ่มปริมาณให้ได้จำนวนต้นเพิ่มมากกว่าวิธีแยกต้นไปปลูกโดยตรง

การขยายพันธุ์โดยวิธีนี้ ลงทุนไม่มากเหมือนวิธีเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ สามารถประยุกต์ วัสดุ-อุปกรณ์ตามท้องถิ่นใช้ในการขยายพันธุ์กล้วยได้ทุกสายพันธุ์

สำหรับหน่อกล้วยที่ขุดแยกออกมาขยาย สามารถผ่าแบ่งชิ้นกล้วยได้หลายชิ้น ตามขนาดของหัวกล้วย เช่น ผ่าได้ตั้งแต่ 2 ชิ้นขึ้นไป แต่ไม่ควรเกิน 8 ชิ้น เพราะหัวกล้วยแก่เกินไป เปอร์เซ็นต์การงอกจะต่ำ ผ่า 1 ชิ้น จะได้ต้นขึ้นมาใหม่ 1 ต้น ซึ่งสามารถที่จะทำการค้าได้